

Szerkesztői iroda:
Belmagyar-utca végén (Máriaffy-ház), a hová a lap szellemi részét megillető közlemények címzendők.

Az „Ellenzék” előfizetési díja:
Egész évre . . . 16 forint. | Negyedévre . . . 4 forint.
Félévre . . . 8 forint. | Egy hóra . . . 1 ft 50 kr.

Egyes szám ára 5 krajczár.
Megjelenik mindennap, kivéve a vasár- és ünnepnapokat.
Kéziratok nem adatnak vissza.

ELLENZÉK.

POLITIKAI ÉS TÁRSADALMI NAPILAP.

Kiadó-hivatal:
Kolozsvárt, Belközép-utca 33-ik szám.
Egy négyszög ccentiméternyi tér ára 4 krajczár. Gyárosok, kereskedők és iparosok árkedvezményben részesülnek.
Reklám sora 1 forint.
Bélyeg-illeték minden hirdetés után 30 kr.
Hivatalos közlemények sora 5 forint.
Nyilttéri cikkek garmond sora után 20 kr. fizetendő.

Hol késik?

Bpest, okt. 16.

Ide, s tova egy félesztendeje annak, hogy a Bánffy bukása bekövetkezett, s az általa megmételvezett politikai közélet organismusában az egészséges vérkeringés folyamata megindult.

A Széll-kormány a nemzet nagy többségének bizodalma mellett vette át a kormányzást és tagadhatlanul sokat tett arra, hogy ezt az előlegezett bizodalmat kiérdemelje.

Nem szándékoznak most a köz-kormányzatban érvényesült új elvek és irányzatok bírálatába bocsátkozni. Csak éppen egy házagra kívánunk ez uttal rámutatni, a melynek betöltése most már elődázhatlan.

A Széll kabinetnek ugyanis még mindig nincs embere a belügyminiszteri tárczára.

Hogy mi késlelteti ennek az ügynek az elintézését, — arról mindekkorig egyáltalán semmit sem hallottunk.

Nincs talán alkalmas egyén erre az állásra?

Avagy talán nagyon is sok az aspiráns és Széll Kálmán nem tud választani közülük?

Hát ha a belügyminiszteri állás betöltése éppen csak annyi jelentőség-gel bírna, hogy egyik másik aspiráns vágya kielégítést nyerjen akkor mi is azt mondanók, hogy csak — hagyják üresen azt a bársonyszéket.

Ámde nem eddig van a dolog.

Nagyon is fontos államérdekek követelik, hogy ezt az állást az arra alkalmas férfival mennél előbb betöltsék.

Nemcsak az indikálja ezen állás sürgős betöltésének szükségét, hogy a belügyminiszter ügykörébe az állam legnevezetesebb dolgai tartoznak s ezeknek intézése maga egy egész embert kíván, a ki minden tevékenységét a reá váró nagy feladatoknak szentelje, hanem azok a gyors elintézését igénylő államügyek, a melyek ma vagy éppen nem, vagy csak hiányosan vannak szolgálva.

Nem akarjuk feltételezni, hogy Széll Kálmán a maga számára akarja tartósabban lefoglalni ezeknek a fontos államügyeknek az intézését s mert ez állásra alkalmas embert is csak lehet találnia, előttünk tehát érthetetlen, hogy még ma sincs Magyarországnak külön belügyminisztere.

Nem ismervén a Széll Kálmán és a szabadelvű párt hangadó köreinek a nézeteit és a betöltést gátló okokat, de még a személyi kérdések felől sem igen lehetünk tájékozva; de az a hitünk, hogy ennek az ügynek elintézése már nem szenvedhet késedelmet a nélkül, hogy maga a hozzáfűzött állam-érdek ne szenvedjen.

Nemsokára megkezdik a jövő évi költségvetés tárgyalását. Ennek során a nemzet legvitalisabb érdekei kerülnek tárgyalás és elintézés alá. Ezen tárgyalások során kell nemcsak a közszükségletek kielégítéséről gondoskodni, hanem az összes állami és községi igazgatás keretébe tartozó reformkérdéseket is megoldani.

Azt tán mondanunk sem kell, hogy éppen a belügyi tárcza az, a melynek keretébe a legjelentősebb reformkérdések tartoznak.

Az országnak joga van megkövetelni, hogy a kormány, mely az ország dolgait intézi tájékoztassa a nemzetet mindama reformokról, melyeket első sorban a belügyigazgatás terén behozni kíván. Annak a férfinak, a kinek kezébe ezen reformtervek gyakorlati kivitelei kerül, ideje korán meg kell ismertetnie a nemzetet azokat az elveket és irányzatokat, a melyek szerint eljárni kíván.

Szóval a belügyministertől kimerítő programmot vár az ország. E mellett megkövetelheti, hogy ezt a fontos tárczát egy egész ember kezelje, a ki kizárólag ezeknek a feladatoknak éljen.

Ma holnap sor kerül a választási reform gyakorlati végrehajtására. A hatalmi korrupciónak a közigazgatási életben való kiirtása is közelebb megoldandó feladatot képez. A kormány a közigazgatás reformjával is közel jövőben foglalkozni kíván.

A törvényhatóságokban is közeledik a hat éves ciklus lejárata, ez és sok belügyi teendő vár közelebbi elintézésre, a melynek egyenként és összességükben is elsőrendű szükségé teszük azt, hogy a belügyi kormány élén külön ember álljon, a kinek programját a nemzet minden részletében ismerje, a ki a maga egyéni súlyával és külön felelősségével a kellő garanciát nyújtsa arra, hogy a felsorolt és az azokkal egybefüggő reformkérdéseket a nemzet közohajtása és a közszükségleteknek megfelelően fogja megoldásra juttatni.

Személyi érdekek, hatalmi vagy párt szempontok, esetleg tán a párt belső viszonyainak még nem eléggé biztosított kouszolidációja nem állhatják útját ezen még mindig függő kérdés megoldásának.

Az idő maga is elérkezett már e kérdés rendezésére, s a nemzet közvéleménye immár hangosan követeli, hogy Széll Kálmán ezt az üres állást mihamarább betöltse, vagy legalább indokolja: miért késlekedik a dologgal.

Politikai hir.

Indemnitás. A kormány, ugy halljuk, már a jövő hónap elején törvényjavaslatot fog a képviselőház elé terjeszteni az iránt, hogy az 1900-ik év első három hónapja alatt az ez évre megállapított költségvetési törvénynek a keretében szedhesse az állami bevételeket s folyóvá tehesse az állam kiadásait. Az indemnitás javaslatnak a Ház pénzügyi bizottságának a költségvetési nyolc-tíz ülésnél többet semmi esetre nem fognak igénybe venni, mindazáltal teljesen ki van zárva annak a lehetősége, hogy az 1900-diki budget-törvényt még ez idén megalkossák. E hónap 30-án újra összeül a képviselőház s a közbeszó ünnepke miatt legfőkébb, ha november 3-án kezdheti meg érdemleges tárgyalásait. November 3-ától a delegációk összeüléseig mintegy két heti idő áll rendelkezésére. E rövid idő alatt a delegátusok megválasztásán és egy pár apróbb vicinális vasuti és egyéb előterjesztésen kívül el kellene intéznie egy kiváló fontosságú ügyet, az újonczetszám megállapításáról rendelkező törvényjavaslatot (maga az újonczországi törvény előrelátólag a jövő évre marad.) A delegációk idei ülészaka a legjobb esetben is elhúzódik december 18-ikáig. Az a rövid idő, mely ezt a napot a karácsonyi ünnepől elválasztja, alig elég a horvát pénzügyi egyezmény s esetleg a kvóta ügyében szükséges törvényhozási intézkedésekre. Mindezekből kitetszik, hogy a képviselőház ez évnek vége előtt még a budgetvita megkezdése is alig lesz képes s hogy feltétlenül s idején gondoskodni kell az államháztartásnak a jövő év első hónapjai alatt fölhatalmazási törvény alapján való kezeléséről.

A fuvardíjak.

A törvényhatóságok fuvardíjait megállapító megyei szabályrendeletek valóságos zűrzavarrá teszik ezentul a képviselőválasztások igazolását. Minden egyes törvényhatóságnál más és más tekintetű érvényesülnek, de általánosnak látszik a törekvés, hogy a felsőes nép a fuvardíjakkal kapja meg alkotmányos jogának az árát, holott a törvényhozás csak azt akarta biztosítani, hogy a nagyobb távolságra lakó választó is részt vehessen a szavazáson, melyért magáért semmiféle javadalmazás nem járhat.

A választási korrupció épen abban rejlik, hogy a választót szavazatáért megfizetik. De vajjon nem ugyanaz-e a korrupció, ha a választót fuvardíjak ezimén fizetik meg szavazatáért. Mindenesre úgy kellett volna tehát a fuvardíjakat megállapítani, hogy csak bizonyos távolságon tul kezdődjék a kocsiköltség megtérítése, tehát a választási központhoz közelebb eső falvak lakóinak egyáltalán nem kellene megállapítani fuvardíjat, mert ha azok a saját dolgaikban megtesznek gyalog akárhányszor tíz-husz kilométer utat, miért ne tehetnének útéveint egyszer a sajátjogaikért is egy ilyen — a mezei munkával foglalkozóknál csak séta számba menő — utat.

A távolabb lakó választóknál is csak annyiban van értelme a fuvardíjnak, hogy ők esetleg egy-két napi munkát is mulasztanak és gyalog nem mehetnek el néha negyven-ötven kilométerre a választási központra. Mindezek nagyon is szükségessé teszik, hogy a fuvardíjak rendeztessenek és pedig akként, hogy azokban ne a szavazások árát fizessék meg, ha nem csakis a választók jogainak érvényesíthetőségét segítsék elő.

De ez még csak egyik oldala az éremnek. A másik oldalon az áll, hogy a törvény a választók ellátását is megengedi, a mi újból sok visszaesésre ad alkalmat s azt a jelöltet, a ki még ha elbírná is a fuvaroknak egy-egy kerületben négyezertől tízezer frtig terjedő költségét, valósággal kiszolgáltatja az etetés-ítatással a korcsmárosoknak.

Mert ki fogja ellenőrizni, hogy egy-egy választóknak nem adtak e többet az egy ember táplálására elégséges eledelnél. Már magában a szavakra menő, különböző időben érkező választóknak „ellátása” magában rejti az etetés-ítatást, a mi a törvény meg akar akadályozni, szóval a reform ezen a téren sem fog javulására szolgálni a közérkölsőknök.

A választásoktól még két egész év választ el, — hacsak időelőtt fel nem osztadják a házat — az idő elégséges volna arra, hogy a törvénynek helytelen intézkedését megkorrigálják és megakadályozzák, hogy a választások országos dorbézolássá süllyedjenek.

A keresk. miniszter programja.

Budapest, okt. 15.

Azokról a munkákról, melyek a költségvetésben előirányozva nincsenek, de melyeknek keresztülvitele tervben van, az 1900 évi kereskedelemügyi költségvetés megokolása a következőképpen nyilatkozik:

Általánosabban közzgazdasági kibátással bír a forgalom lebonyolítására szolgáló gőczpontok oly minőségű és mérvű berendezése, hogy azok egy a gyorsaság, biztosság és célszerűség, valamint a jövőndübeli fejlődés igényeinek megfelelően. Ilyenek különösen a székes-tővárosban tervezett dunai kereskedelmi kikötő és ugyancsak a székes-fővárosi vasuti indóházak kibővítése, s a székes-főváros területét átszelő vasutvonalaknak ott, ahol a közúti közlekedés azt megkívánja, olyatén átalakítása, hogy mindkét forgalom gyorsan, akadálytalanul és teljes biztossággal legyen lebonyolítható.

Ezen általánosabb jellegű alkotásokon kívül a szorosabban vett közlekedési létesítményok, nevezetesen vasuti, víziuti és közúti munkálatok kívánalmai tekintetében következőkre kell rámutatnom.

Az Államvasutak hálózata több fontosabb utirányban összekötő vonalak mielőbbi kiépítését igényli, a melyek közül mint igen előhaladt állapotban levő tervezetet feleltem az érsekújvári—nagygyurányi vonal kiépítését.

A székely vasutak az 1895. évi VII. törvényozottk értelmében államköltségén építendő ki, de e törvény csakis a sepsiszent-györgy—csíkszeredai és csíkszereda—gyimes—országhatárszéli vasutvonalakra engedélyezett 12,800.000 forint fedezetet, miglen a még kiépítetlen fővonalrészek és a székely-udvarhelyi szárvonallal költségei iránt külön lesz a 4. §. meghagyása szerint megfelelő előterjesztés teendő.

Ugyancsak különösen hadászati szempontból mielőbbi kiépítést kíván az ungvölgyi helyi érdekű vasut folytatásaként Nagy-brenztől az országhatárig tervezett pálya, mely résztét képezné a fontos ungvár-sambor-lemburgi vasutösszeköttetésnek. A vicinális vasutak erőteljes fejlesztésére, keskeny vágányu vasutak építésére még nagy szükség van!

Az Aldunán a szabályozott szakaszok csak úgy lesznek teljesen kihasználhatók, ha a közbeszó, a mai állapotban is hajózható szakaszok egyes helyein a hajóut javítatják. Ezekre a munkálatokra ugyan bennünket ismert szerződéseink nem köteleznek, de ennek dacára teljesítések a jelzett czél érdekében kedvező alkalmakkal szükségesnek tartom.

Tekintve, hogy hazánk nagyon is szegény hajózási és öntözési csatornáknak, hogy többi vízi utaink éppen a nyugatra, a hova tömegvárunk tulnyomó részével kell igyekeznünk, jó közlekedést aránylag kis mértékben biztosítani, holott áruforgalmunk jelentékeny anyaga oly csoportba tartozik, melynek megfelelő olező vízi összeköttetések megbecsülhetetlen hasznára lennének, komolyan kell foglalkoznunk a Dunának és Oderával leendő összeköttetésével és a Duna-Tisza és a Duna-Száva (Vuková-Samács) csatornával.

Az, hogy a Dunának az Oderával leendő összeköttetése a Morva vagy a Vág völgy

irányában vétessek tervbe, műszaki és költségkérdéseken kívül még nagy részben attól is függ, hogy az érdekelt szomszédállamokkal sikerül-e s mi módon sikerül megegyezésre jutni.

Az építő-ipar válsága.

Kolozsvár, okt. 16.

A mult héten említve volt, hogy az építő-ipar súlyos válság előtt áll. Az építő-iparosok a pénzpiacz drágulása folytán igen nagy megpróbáltatásoknak néz eléje s sok, tekintélyes iparos czég jutott kétséges helyzetbe. Annál inkább időszerű most, a városunkban folyó V. orsz. iparos-kongresszus napirendjére kitűzött, az építő- és rokonágu iparosok érdekelt szolgáló javaslatok között azok, a melyek az építő-ipar bajait hivatvák orvosolni. Nemcsak azért fontosak e javaslatok, melyek immár mint határozatok kerülnek a miniszterium elé megvalósítás czéljából, mert az építő-ipar egymaga közel 1500 önálló iparosnak és kereszszámban 150.000 munkásnak ad folytonos munkát s így tisztességes megélhetést, hanem azért is, mert az építő-iparral karöltve a vele rokoniparágak egész sorozata, az azt űző iparosok, munkásaik és azok családjainak jövő boldogulásáról van szó.

Az építő-ipar súlyos bajait élénk színnel ecsetelte Hirschfeld Lajos, a kolozsvári ipartestület titkárának javaslata, melyben a középítkezéseknél kiírandó pályázatoknál különös tekintettel legyen a hazai ipar támogatására, a szakképzettség igazolására, a helyi iparosok előnyben részesítésére, az építő-iparosok vállalkozási képességét, a gyorsabb közgazgatási előmozdítása által, a teljesített közmunkáknál a felelősség megosztását az ellenőrző hatósággal. A határozattá emelt javaslat szankcionálása annál is inkább kívánatos mert az építő-iparosok válságos helyzetét jelentékenyen megkönnyíti.

Élénk tetszéssel és rokonszenvenvel találkozott Szabó János, a budapesti építőmesterek stb. ipartestülete alelnökének javaslata, melyben a városi, megyei és állami hatóságok szerződési mintáinak egyöntetű szövegezését sürgeti. Ma a hány hatóság van, annyiféle a pályázati föltétel és ez az iparosokra nemcsak költséges, de hátrányos is és a szabad versenyta közérdek szempontjából hátráltatja. Javaslátának második pontjában a sztrájkot és az árvizet „vis majornak” kéri kimondatni, mert a sztrájkot a legtöbb esetben hatalmi kérdések miatt — így a legutóbb lefolyt óvárosi kömüves és ács-sztrájkot is — igazat szüli, a mely nemcsak az iparost, de még inkább sújtja a munkást, a kinek helyzete a sztrájkok közben és azután rendszerint válságossá és nyomoruágossá válik. Az árviz, mint előre nem látott elemi csapás — természetesen vis major. A munka előállítására a határidőt tényleges munkanapokban óhajtja megállapítani, — a mi egészségesebb és mai rendszernél, a melyben napptári terminus a határidő. A költségvetést munkanemek szerint — az iparosok számláinak záros határidő alatt való elintézését sürgeti, miután a mostani rendszer mellett sokszor egy évig is várnia kell az iparosnak, míg a hatóságok azokat folyósítják és ez elegendő arra, hogy a középítkezéseknél a kisiparosok kizárassanak a versenyből. A képesített önálló és a legolcsóbb ajánlatot tevő iparosok ajánlatainak előnyben részesítését óhajtja.

A kongresszus — miután ezeket a zala-szt-gróthi ipartestület is elfogadni kéri — a javaslatokban lefektetett elveket olyanoknak ismerte el, a melyek az építő-ipart a középítkezések terén megvédelmezhetik a kontárkók és a közgazgatási hatóságok tulhosszu döntésével együttjáró megkárósítással szemben, azokat határozattá emelte.

A MÁV. kolozsvári mülhelyének jubileuma.

Vasárnap délelőtt tartotta a kolozsvári MÁV. mülhely fennállásának 25 éves jubileumát, mely alkalommal a 25 éven át állandóan alkalmazott tisztviselők és munkások is ünnepeltettek. A megható ünnepély nagyszámu közönség jelenlétében délelőtt fél 10 óraker kezdődött.

A mülhelyi zenekar Rákóczy-indulója mellett vonulatok fel a jubilánssok, számszerint huszonhaton. A dalárda élénkelvén a Hymnus-t, melyet a közönség állva hallgatott meg, következett Török Sándor főmérnök mülhelyfőnök ünnepi beszéde, melyet az alábbiakban közölünk:

Tisztelt ünneplő gyülekezet!
Kedves öregeim!

Kettős ünnepet ültünk és kétszeres az öröm, melylyel azt megtartjuk, mert midőn a mülhely 25 éves fennállását ünnepeljük, a 25 éven át állandóan szolgálatban levőket is szerencsések vagyunk körünkben üdvözölhetni, tisztelhetni.

Valóságos harcztér e terület, melyen állunk és igen sokan hullottak el jobbaink közül itt, de a hosszú küzdelem eredménye győzelem, a magyar nemzei szellem, a tisztességes, becsületes, jóra való munka győzelme és ezért illik, hogy diadalünnepet tartsunk, hogy emlékünkebe idézzük a multat, azt összehasonlitsuk a jelennel és hogy megemlékezzünk azokról, kik hűséggel ragaszkodtak zászlójukhoz és kitartással és odaadással küzdöttek végig a 25 éves harczt.

Elmerengve a multakon és visszapillantva a mult hosszú, 25 éves ösvényére, lehetetlen, hogy öröm ne töltse be szívünket és hogy a megelégedés ne szálljon meg minden igaz magyar lelket; hisz nagy és hatalmas változást, óriási haladást látunk minden téren.

Közvetlenül Magyarország ujászületése után, midőn az ország visszanyerte szabadságát és önrendelkezési jogát, a nemzet ifju erejének teljes hevével igyekezett helyre-pótolni azt, a mit önhibáján kívül mulasztani kénytelen volt.

A magyar keleti vasut megépítésével, 25 évvel ezelőtt létesült és nyílt meg ezen mülhely, melyet az államvasutak 1878. évben vettek át. Ezen hely, mely azelőtt elhagyott, csendes pusztaság volt, benépesedett, a gépek zakatolása elűzte a halotti csendet, pezsgő élet keletkezett itt, ezzel is hirdetvén Magyarország dicsőséges feltámadását.

A 25 évvel ezelőtt fakadt kis csirából hatalmas, virágzó fa keletkezett, mely fejlődésének tetőpontjához közeledik. Nem akarok statisztikai adatokat adni a mülhely 25 éves múltjáról, hisz mindenki tudja, hogy a fejlődés rendes szokás szerint, lassan, fokozatosan történt, de mint kulturális haladásunk fényes tanujelét, ki kell emelnem azt a tényt, hogy 25 évvel ezelőtt ezen mülhelyben csak idegen szó hangzott és idegen szellem-uralkodott, ellenben ma magyar a nyelv, magyar a szokás és hazafias magyar a szellem.

Ezt a szellemet tartásák meg t. barátaim mindnyájan életök utolsó lehelletéig, mert csakis ennek általános uralma valósíthatja meg a nagynevű Széchenyi István gróf azon jóslatszerű szavait: „Magyarország nem volt, hanem lesz!”

Midőn a régi hadsereg maradványát, mely mai ünnepünk második tárgyát képezi, hazafias tisztelettel üdvözölöm, önközhöz szölok, kedves öreg barátaim, a tisztelet és szeretet hangján.

25 év ugyan egy parányi kis idő a történelemben, hol évezredek szerint számítnak, de hosszú idő, egy egész korszak az embernek az amugy is rövid életében, mely olyan, mint a szappanbuborék, melyet a legkisebb szellő képes elpusztítani, éppen ezért az eltelt 25 év, melyet életükből itt a munkának szenteltek, alkalmas lehetne fájó érzelmeket, keserű pillanatokat szerezni önknek az ünnepelőknök és nekünk az ünnepelőknök. De nem, a mi jó Istenünk nem engedi meg, hogy ily érzés gondolatok háborúgassák szorgalmunkat, zavarják ünnepi hangulatunkat.

A mindenségnek hatalmas ura bölcsességében gondoskodott örökünk, utalt bennünket arra, hogy fáradhatatlanul dolgozzunk, gyermekeinket ápoljuk, gondozzuk, neveljük, hogy a köztüget, kulturát szolgáljuk; ily módon azután nem marad időnk, hogy saját erőnkkel foglalkozzunk és így szrovétlenül tisztességben öszülünk meg. És ha öreg napjainkban számot vetünk magunkkal és azt találjuk, hogy hivatásunkat teljesítettük, kötelességünköt Isten, haza és az emberiség iránt megtettük, akkor édes nyugalom kell, hogy szívünket megcsálja.

Önök tisztos, öreg barátaim, kiknek a vasuti, nevezetesen a mülhely szolgálatában eltöltött 25 év nyomja vállukat, kik becsületben öszültek meg, megérdemlik, hogy élvezzék a lélek ezen nyugalmat, hogy tisztelettel hajóljunk meg önök előtt.

Hosszu, kitartó munkásságukért elismerés illeti önököt és ezen elismerés kifejezést nyert és talál Igazgatóságunk azon ténylegben is, miszerint anyagi támogatással ezen ünnepet lehetővé tette.

Elnök ur ő méltóságát ezen ünnepélyre bátor voltam meghívni, de ő hivatalos elfoglaltsága miatt gátolva levén a megjelenésben, engemet külön leirattal felkért, hogy Önöknek a 25 év alatt kifejtett buzgalomkért és hasznos működésükért teljes elismerését és megelégedését tolmácsoljam.

Az Igazgatóságnak ezen elismerése buzdítsa önököt és fiatalabb társaikat további eredményes hasznos munkára, hogy intézetünk felvirágzása művelje jólétét, boldogságát népünknek, nemzetünknek.

A multak édes emléke, a jelen nap öröme, a szent jövő mélyenye és Istennek gazdag áldása kísérsje önököt életük további útjain! Mihelyünk virágozzék, gyarapodjék, önök pedig éljenek boldogul, megelégedve, jó erőben és egészségben még igen sokáig családjuk boldogságára, Hazánkunk, intézetünknek hasznára és javára.

Éljenek!

A lelkesen megéljenzett beszédet Nyeste

Béla beszéde követte. Az ünnepélyt a zenekar a „Szózat”-tal fejezte be. Azután banket volt, hol számos felköszöntőt mondtak a jubilánssokra, a műhely szeretett főnökére, az igazgatóságra stb.

Országos ipartestület tagok Marosujvárt.

Kolozsvár, okt. 17.

Negyvennyolczan rándultak ki tegnap az ipartestület tagjai Marosujvárra. Általában jó benyomást tett mindenkire az, hogy az orsz. ipartestületi tagok még itt sem akarnak engedni a 48-ból.

Marosujvárra érve, a szódagyárat tekintették meg legelőször. Ez a gyár egy pár millióval berendezett telep. A bányászati kincstártól nagyon olesón, a sótartalom métermázására szerint, néhány krót kapja a só vizet, a mit feldolgoz és jó árért értékesít. A gyár mésszel vonja ki az ammoniákat a salakból, a mely czélra a zsalatnai vasut szállít naponta 4 vagon mésszkövet. A konyhasót u. is ammoniakkal telítik s ugy választják ki belőle a szódát, melyet kristályított jegeczekben és közönséges alakban állítanak elő.

Debreczeni Márton erdélyi híres bányász fedezte fel a szódakiválasztásának a titkát. Most egy ausztriai r. t. élvezi ennek a gyümölcsét.

Hanem a terített asztalról egy kis morzsa nekünk is jut belőle, ama kirokából, a melyek a kincstárnak a só méter mázsájáért fizetetik s ama száraza menő oláh munkásoknak járó bér czímén, a kiket ott alkalmaznak. Az igazgató prágai származásu szak ember. A hivatalnokok között magyarok is vannak. A telep helyiségeinek feliratai magyar és német. A gépezet 200 lóerővel dolgozik s naponta 2—6 vagon szódát állít elő.

A kirándulók innen a sóbányába mentek, a hol meglepte őket a kultúra, a szakismeretnek, a szorgalomnak az a bámulatos eredménye, mely a bányák minta szerű művelésben nyilatkozik meg.

A Debreczeni vidéki, bácskai, pesti vendégeket egyaránt megbűvölte az a látvány, a mely az alvilágban 60—90 méter mélyen, szemek elé tárult.

Tudjuk, hogy Marosujvár Stefania bányájának üregét templomszerűen aknázzák ki. Főhelyisége 300 m. hosszú, 35—40 m. széles, 30 méter magasban körbe menő karzattal, több jobbra-balra nyíló teremmel. Midőn erről a karzatról, a ropant mélységbe lenéznek, bűvös az a látvány, a melyet a villamos ivlámpák megvilágítanak. Az aprónak látszó munkások úgy néznek ki, mint a hegyi manók. Csákányuk aczél csengést ad, a járó-kelők, mint Ripp-ben a kék hegyek szellemei, úgy tűnnek fel. Még a villamos ivlámpák sugarainak színe is más ebben a sós atmoszférában. Lila, narancs sárga, kék, piros színben váltakozik a lámpák vibráló sugárzása.

A társaság a bánya 40 m. hosszú 10 m. széles tánctermében levett főveggel élénkezte a „Hymnust”. Azután vissza vonult, megfürdött a pompás sósfürdőben s testileg kiululva a nevezetes látványok felett elmélkedve, tapasztalatban gazdagodva tért a vendéglőbe, hol társaságát fogadta a vendégeket. Itt Domokos főmőrnök hiv. főnök helyettes szives szavakkal üdvözölte Magyarországi iparosait, a kik az ország jövőjének megalapítására vannak hivatva. A társaság egyik tagja lelkesen felköszöntötte Bikfalvi Károly drt. kinek Marosujvár fürdőjének felendülése mindent köszönhet. Hirschfeld Lajos Domokos főmőrnököt éllette, Bikfalvi a társaságot éllette s örömmel hirdette ki, hogy a jelenlevők a munkások árváinak 12 ft. összeget adtak össze.

AZ „ELLENZÉK” TÁRCZÁJA.

1899. Október 17.

Nina.

— Angol regény. —

Az Ellenzék részére fordította: AMICA.

VIII.

(Folytatás.)

(19)

Az ebéd nagyszertű volt, majdnem fejedelmi volt költségségében és eleganciájában. A lenyugvó nap fénye ki volt zárva és a nagy éterem minden pontján kristály, vagy ezüst gyertya tartókba tett viasz gyertyákkal volt kivilágítva. Minden nem közönséges vagyronról, de megszokott mindennapi fényűzésről beszélt és az ebéd Brilliant Savarinhoz is méltó lett volna.

Hébe-hóba egy árny vonult el a házi gazda arcán és úgy látszott, mintha a szükségesnél valamivel jobban foglalkozott volna azon Ladyval, a kit az ebédhez bevitt, a ki nagy Ladz volt a vidéken, s szépsége és szellemessége által nevezetes; de a Lady Diána kápráztató szépsége és szellemessége nem vesztett általa és ő környezetének a bámulatát oly gondatlan feszeltelenséggel fogadta, mint a ki a győzelemhez és a hódolathoz hozzá volt szokva.

Inkább álomnak látszott Nina előtt, mint ébren látott valóságnak; a terem pompája, a színek művészi vegyülete, a csillogó ékszerek, az ebédli asztal fényes torlítása, a számos cselédke, mind együttréve elkápráztatták őtet és Meredith Ferenchez kissé unalmas szomszédnak találta.

A Nina tekintete néha majd nem csu-

Domokos főmőrnök a kolozsvári ipartestület élető titkárát, a ki a millióba került marosujvári szódagyári épületet oly kiváló szakértelemmel és teljesen megfelelő művellettel építette, köszöntötte fel, Kézdivásárhely ipari testületének képviselője egymás iránti szeretetre és kölcsönös tiszteletre emelt poharat. Leles szavakban felköszöntötték a kárpát egyletet, mely a kirándulást rendezte. Erzsébet falva képviselője azokra a munkásokra köszöntött, a kik a hazafias nevet megérdemlik. Német, a budapesti szabó testület alelnöke az ipartestületi jegyzőkre mondott felköszöntőt. Ezután a társaság kísérvé a marosujváriak által a pályaházhoz kivonult az esti vonattal, a vendégek elutaztak.

Egyleti élet.

A kolozsmegyei tankerületi tanítótestület folyó évi közgyűlést Kolozsvárra, az erdélyi ev. ref. egyházkerület theologiai fakultásának disztermében október hó 20-án és 21-én tartja meg.

IRODALOM.

Főlkívás előfizetés vagy előjegyzésre Erkel Ferenchez Bánk-ban operájának teljes magyar és német szövegű zongora-kivonatára. Midőn a magyar zene legkimagaslóbb alakja, nesztor a reformáló géniuszának: Erkel Ferenchez-nek legnépszerűbb magyar operája teljes zongora kivonata kiadására, a párisi világkiállítás alkalmából a magas m. k. vallás- és közoktatásügyi miniszterium támogatásával, vállalkozunk: ezzel nemcsak nemzeti kulturális missziót teljesítünk, hanem egy rég táplált közhajnak is eleget tenünk. Hogy ki volt Erkel Ferenchez s minő halhatatlan érdemek koszorúja veszi őt körül a magyar műtörténelemben, ezt magyarázni, első sorban a magyar nemzettel szemben: felesleges. — Ismeri az ő nevét és művészeti kihatóságát a nemzet minden fia, mint olyanét, ki a magyar Pantheonban a legmélőbbak közt foglal helyet.

Másrészt „Bánk-Bán” opera teljes zongorakivonatának a hiánya volt eddigleg legfőbb oka annak, hogy e nemzeti monumentális mű-alkotás még nem tette meg körútját a művelt világ színpadain. Midőn ezt e kiadás által lehetővé tesszük: őt bennünk az a hit, hogy ehhez nemzeti kulturális, áldozatkész törekvésünkben a t. cz. magyar zeneközönség részéről megillető pártolásban fogunk részesülni. A teljes két nyelvűszövegű kiadás, a nagy zeneköltő hű arczképével díszítve j. év. márczius hó 1-ig okvetlenül meg fog jelenni s a t. cz. előfizetők és megrendelőknök szétküldeini. Előfizetési vagy megrendelési ár: csak 6 ft., melyre növre vagy az előfizetési árt vagy a megrendelés ivet f. hó végéig annál is inkább kérjük alulírt kiadóczéghoz küldeni, mivel a határidőn túl a terjedelmes kiadvány csak bolti és jóval nagyobb ár mellett azaz 10 ft-ért lesz megszerezhető.

Bizva a magyar zeneközönség széles pártolásában hazafiai tisztelettel maradtunk

Budapest, 1899. aug. hó.

Rózsavölgyi és Társa
cs. és kir. udvari zeneműkereskedése
(Krisztóf-tér 3. szám.)

SZÍNHÁZ.

Idegen nő. Nem tartjuk szerencsés dolognak az *Idegen nő* felelevenítését. Rég idejét multia ez a darab. Ma már semmi érdekést nem találunk benne. Ha okvetlen *Dumas*-reprise-t akart adni az igazgatóság, választhatott volna az érdekesebb darabjait közül. Mert ennél még a *Törvénytelen fiú* is szívesebben nézzük. Pedig az is elég ócska. A tegnapi előadásban legjobb volt *Fáy Szeréna* és az *összjáték*. *Fáy Szeréna* asszony a czimszerepet játszta. Olyan átgondolt, művészi alakítást nyújtott, hogy szinte sajnáltuk

az időt és fáradságot, a mit erre a szerepre ráparazolt. A közönség *Fáy Szeréna* asszonyt már megjelenésekor zajos tapsal fogadta s ezek a tapsok nyílt színen és felvonások után is felujultak. Az *összjáték* is jó volt. A többi szereplő közül nagy feladatot nehezített *Bajor Riza* vállaira. Ő játszta *Septmons* hercegnőt. A szerep nagy, a kisasszony pedig kezdő s ha mindjárt tehetségese is, nem szabad nagyon keresnünk a hiányokat. *Bihari* (Gerard) sok ambícióval játszott s ezért meg is dicserjük. Csak a kabát — a kabát, melynek fép selyem bőllését is mutatni akarta, ne feszélyezte volna annyira. Clark-sont *Tompa* játszta. Lehet, hogy szükségből osztották neki. Ehhez a szerephez humor kell és pedig jó, egészséges, vaskos humor. Ezért ilyen szerepet nem lehet neki osztani. *Janovics* intelligenciájával és nyugodtságával eltalálta *Septmons* herceget. A többi apró szerepet *Horváth Paula*, *Hatala Györgyike*, *Vásárhelyi Vilma*, *Szentgyörgyi, Bónis, Vágó, Helai* játszták. A felvonásközök a színházban megjelent kevés publikum örömeire rövidre voltak szabva. (b. á.)

Az igazgatóság figyelmébe! Minden színházgaztó szervezkedik már. A kolozsvári Nemzeti Színház igazgatóságának szervezkedéséről még semmi hírt sem hallunk. Pedig sietnie kell, ha újra el nem akar kézni. Három nagy színházzal van több az országban: a *posonyi*, *hassai* és a *nagyváradi*. Ha az igazgatóság nem siet a szerződtekkel, a jó színész elkapkodják s csak a gyengéjéből válogathat. S akkor marad a társulat olyan, mint most. A jelenlegi állapot pedig tarthatatlan. Meg akarjuk könnyíteni az igazgatóság dolgát s föl soroljuk azokat a színészeket, kik közül válogathat a színház igazgatósága. Drámai színészek: *Pethes Imre* (Arad), *Thury Elemér* (Szeged), *Szakács Andor* (Temesvár), *Klenovics György* (Győr), *Réthely Lajos* (Szeged), *Barbos Gyula* (Szeged), *Pataki Béla* (Temesvár), *László Gyula* (Arad). *Molnár László*ról külön cikkben emlékeztünk meg. (Megjegyezzük, hogy a drámai hősön kívül még más drámai színészre is van szükség, ezért említettünk fel másfajta színészeket is.) Drámai színésznők: *Tóvölgyi Margit* (Szeged), *R. Balogh Etel* (Arad), *György Ilona* (Kassa), *Fáy Flóra* (Debrecen), *Hahnel Aranka* (Szeged), *Tárnoki Giza* (Temesvár), *T. Csige Böske* (Szeged), *H. Novák Irén* (Szathmár). (Itt is megjegyezzük, hogy többre van szükség, ezért említettük fel ennnyi új tagot hozna a színház, több színésznek nem kellene megújítani a szerződését. Hogy kik legyenek azok: azt az igazgatóság jóízűsére bizzuk. Összeállítottuk ezt a névsort csak azért, hogy bebizonyítsuk, hogy jó színész van elég, s a jó társulat szervezése egyedül az igazgatóság akaratán mulik.

Molnár László. A kolozsvári Nemzeti Színház drámai hős nélkül áll. Vendégszerepekkel ideig óráig lehet ugyan halogatni a kérdés megoldását, de ez sokáig nem tarthat. A reportár örökre sántítani fog, a szereposztás is. A kolozsvári színháznak állandó drámai hősre van szüksége. A budapesti Nemzeti Színházról nem kaphatunk kölcsön, mert ott is szükség van drámai hősre. Mi a magunk részéről azt a tanácsot adjuk az igazgatóságnak, intézzzen kérdést *Molnár László*hoz: hogy hajlandó-e a kolozsvári Nemzeti Színházhoz szerződni. Ugy tudjuk, hogy *Molnár* szerződésére terve van vége a bpesti Nemzeti Színházhoz való szerződötésre is. Tárjalni kellene vele, mielőtt oda szerződötne. Természetesen, néhány vendég fölépésre kellene meghívni, s ettől tenni függővé a szerződötését. Ha ez sikerül, *Molnár László*ban nemcsak kiváló színészt, hanem nagyműveltségű és képzett drámai rendezőt is nyer a színház.

Főlelevenítt Dumas darab. La dame de Montsoreau. Ez a czíme Dumas Sándornak, az apának, még az 1860-ik évben először előadott drámájának. Ennek a darabnak óriási sikere volt s azt, ami a nagy tömeg tetszését illelt, soha más darab elélni nem bírta. A dráma anyaga a XVI-ik századból van merítve, tehát azon időszakból, a melynek mozgalmai egy színműfeldolgozásához a legalkalmasabbak és a mit az öreg Dumas oly mesterileg fel is használt. A legjobb bizonyítéka annak, hogy a darab és a regény, a melyből készült, igen népszerű volt. — Sőt *Clicot* személye, a darab fő hőse, egészen legenda szerűvé vált. A porte Saint Martin színház most ismét főlelevenítté e daubot. Sokan attól tartottak, hogy a darab nem fog a párisi közönségnek tetszeni, mivel az már ősi, de ez a feltevés alaptalannak bizonyult. A hatás és a tetszés ép oly nagy volt, mint az ezélt 39 évvel megtartott preméren. *Clicot* szerepét *Coquelain* játszta és ez alakításának egyik legjobbika vala.

Ibsen darab a Vig-színházban. A Vig-színházban Ibsen egyik darabját, a *Kis Eyolf*-ot adták. Az érdekes, darab nem léven vásári munka, nem aratott ugyan zajos sikert, de azért jól tenné a kolozsvári színház igazgatósága, ha mielőbb megszerezendé előadotná nálunk is. Ibsen darabot rég nem láttunk s ilyen darabot különben is kötelese meg előadni a kolozsvári Nemzeti Színháznak.

A magyar iparosokhoz!

Az egész országban széthangzik a szó: az ipar hanyatlak, az iparosok helyzete napról-napra tarthatatlanabbá válik. Valóban, mint nagyon szomorú tény konstátálható, hogy a magyar ipar hanyatlak, az elszegényedés útján halad s már a megsemmisülés felé közeleg. Érzik maguk az iparosok is, hogy valamit tenniük kell; érdekeik megvédésére szövetkeznek s egyhált vállaltva törekszenek az akadályt elhárítani s iparuk fellendülését előmozdítani. Ezen czél gyűjtötte össze őket f. hó 14 és 15-ikére városunkban. Figyelemmel hallgattam tanácskozásait (mely maguk színvonalon állott) s igyekeztem megérteni: hogyan, mimódon akarják helyzetüket megváltoztatni és lehetőleg orvosolni?

Sok indítvány és a kormányhoz szóló felterjesztések, illetve kérészen kívül felhangzott (még pedig elég általánosán sürgetve) az is, hogy iparunkat igyekezzünk megvédeni aképpen, hogy iparos pályára lépő egyének 4—6 elemi osztály végzése után bizonyos képesítő vizgát tegyenek le. Szóval az iparüzés is qualificatiohoz legyen kötve.

maga! — mondja sietve. Nina, mit csinált magával?

Gyermek, ne nézzén olyan szemekkel reám, vagy tiszszerte szerencsétlenebbé tessz, mint a milyen már vagyok!

— Szerencsétlen — maga? és Nina elfehéredett egész ajkakig.

— Igen, én — válaszolá Douglas, keserű nevetéssel. Azt gondolta, hogy a maga viselkedése boldoggá fog tenni?

Nina néma könyörgéssel emelte fel a szeméit hozzá és a keserű szavak elhaltak az ajkairól.

— Bocssásson meg, — mondá Douglas rekedtes hangon — bocssásson meg!

Ekkor elhallgattak; Douglas csendesesen állott mellette, búszkén és komoran, megkövült nyugalommal az arcán. Nina, ugy érezte mintha ismét a chász jött volna el, reszkető ujjakkal a metszéseket kezdte forgatni.

— Reá tudod Dunstan kisasszonyt beszélni, hogy énekeljen? — kérdé lady Diána fénylő selyemben és csillogó gyémántokkal felülük jöve. Én megpróbáltam, de nem sikerült. A te rábeszélésednek talán több hatása lesz.

— Énekel valamit? — kérdé Douglas. Nagy szívesség lesz magától, mi halálosan unalmasoknak látszunk.

— Bocsnát válaszolá Nina remegő hangon. Nem tehetem, valóban enynyi ember előtt nem tudnék énekelni.

— Talán lady Tolchester lesz olyan szíves, mondá lady Diána, gögösen felemelt fövel távozva.

A Nina ajkai reszkettek, a mint a metszések vizsgálatát folytatta, néhány pillanat mulva lady Tolchester ment el mellette a zongorához, leült és néhány akkord után mint egy bevégzett zenész hangjával egy szomorú szerelmi dalt énekelt.

Méltánylást és elismerést érdemelnek az iparosok igazán akkor, midőn ily czélra törekszenek és valóban önmagukat tisztelik meg, midőn gátat akarnak vetni annak, hogy ne minden tudatlan, bárdolatlan ember helyet foglaljon között. Mondom, elismerést érdemelnek ezen törekvésükért, csakhogy az adott viszonyok között ezt keresztül vinni nem lehet, nem szabad.

A magyar ipar — ugyan — a 1884. évi törvények sőt némelyek szerint már a szabad ipar behozatala folytán, rohamos hanyatlásnak indult (a hanyatlás igaz megvan, de más okokból s talán leginkább a mai vámpolitikában keresetjük és találhatjuk meg, ennek valódi okát; a szabadipart nem lehetett megakadályozni, azt az idők méhe hozta magával), a minek természetes következménye, hogy mindenki szabadulni kíván az iparospályától; lehetőleg minden szülő igyekszik gyermekét iskoláztatni, de sőt kényszerülnek sokan már most munkájukat, melyből amugy sem élnek meg, beszűntetni s leginkább valamely hivatalnál (vasutnál, törvényzéknél stb.) állást keresni. Erre most jön az iparkongresszus kívánsága, hogy az iparosok képesítő vizgát tartoznak letenni. Mi lesz ennek következménye? Az, hogy a netalán vizen pályára készülő egyének is, teljesen visszariadnak. Ez tehát nem orvos-ság, de sőt megöklője az iparnak, a mai viszonyok között.

Van azonban más ut, a melyen orvosolni, sőt egészen helyreállítani, régi virágzó állapotába visszahelyezni lehetne a hazai ipart: ez az önálló vámtérület. A mig külföldi munkával engedjük elárasztani az országot, a mig az utolsó czárnávéig minden ruhánk külföldön készül, mig a hazai iparnak nem mentjük meg a magyar piacot: addig annak föllendülnie lehetetlen.

Nem abban van a baj, hogy iparosaink nem elégtlenék ki a közönség izlését (megmutatták ezt az ezredéves kiállításban is) hanem, mert az akadály nélkül beözönlő olcsóbb munka leszorítja saját készítményeiket. Tudják ezt jól iparosaink s ép azért megfoghatatlan, hogy miért nem ragadnak meg minden alkalmat ennek demonstrálására. A most lefolyt nagy-gyűlésen alig hangzott el egyetlen bátorlatlan szó az önállóvámtérület mellett, csak ugy mellékesen, mintha félték volna, hogy a kormánynak nem fog tetszeni s talán azon kérések, melyekkel hozzáfordultak, azon reménységek, melyeket tőle várnak: nem teljesülnek.

Bizony a függés érzetének keserű következménye ez! A kormánytól támogatást, anyagi segélyt kérünk és fogadunk el minduntalan, remélve, hogy bajainkon segítve lesz. És mit érünk el? Azt, hogy csak pillanatra tudjuk orvosolni ilyképpen helyzetünket: az azért odaadjuk legnagyobb kincsünket: a szabad véleményt nyilvánítást is. Tudja meg azért mindenki, hogy azon adományok, melyeket a kormány látszólag oly nehezen, de azért szívesen nyújt (hogy omnipotentiája alá vonjon) azok nem fognak a sanyaru helyzetben állandóan javítani soha! A kormány, mint a makranczos asszony, kéri magát, hogy aztán annál szívesebben és magasztalóbban fogadják nagyszívűségüket; de ekkor is megköveteli és megkapja a saját jutalmát: az alázatos térd-főhajtatást. Ez a körülmény észlelhető az összes segélyezett intézmények

A gazdag hang elhalt és mialatt lady Tolchester körül bámoló kör képződött, Nina halványan és minden tagjában reszkette felállott.

— Nem tudom elviselni! rebegte. Stafford ezredes, kérem mondja meg a nagybátyámnak, hogy vigyen haza.

— Igen, igen, szegény gyermek, válaszolá Douglas csendesítőleg. Nina, töljön le, maga nem képes állani.

Gyöngéden visszaidtette a székére és egy pár pillanattig, mig a kísérteties sápadtság kissé eltűnt az arcáról, mellette maradt, akkor még egyszer felibe hajolt.

Nina, szegény kis Ninám, mit tudjak magáért tenni? — kérdé gyöngéden.

— Csak hagyjon magamra, — volt a válasz, a mint a fájdalom szenvedélyes mozdulattal elfordult.

Stafford ezredes engedelmoskedett és alig kevésbé sápadt arccal távozott el tőle, mint a milyen az övé volt. Néhány perc múlva a rektor Nina mellett volt.

— Gyermekem, Douglas azt mondta, hogy te haza kívánsz menni, — mondá, a karját nyujtva.

És néhány bucsuszóval lady Helénához ment, mert a menyé hozzáférhetetlenül körül volt a férfaktól véve, a fényes termet ott hagyták és az aránylag csendes csarnokban találták magukat.

Stafford ezredes ott várakozott reájuk és oly részvétteljes gyöngésséggel, a mi a Nina kedélyállapotát szinte tönkre tette, ő adta rá a felső kabátját; de nem szólt hozzá, — csak a rektorhoz, a ki éppen olyan könnyvmoly volt, mint ő, kitűnő hangulatban volt és mindent rózsaszínű világításban látott, melegséggel gratulál Douglasnak fiatal feleségének a szépsége és bájossága felett.

(Folytatása következik.)

